הלכה · משנה תורה · מפרשים · מגדל עוז · ספר אהבה

מגדל עוז על משנה תורה, הלכות תפילה וברכת כהנים

רבנו שם טוב אבן גאון

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מגדל עוז על משנה תורה, הלכות תפילה וברכת כהנים

רבנו שם טוב אבן גאון

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מגדל-עוז-על-משנה-תורה-הלכות-תפילה-וברכת-כהנים/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 5
הלכה ו 5
הלכה ט 5
פרק ב 6
הלכה א 6
הלכה ז 6
הלכה י 6
הלכה טו 6
פרק ג 7
הלכה א 7
הלכה ו 7
הלכה י 7
פרק ד 7
הלכה א 7
הלכה ד 8
הלכה יד 8
הלכה יח 8
פרק ה 8
הלכה א 8
הלכה ד 8
הלכה ז 9
הלכה ח 9
הלכה יא 9
הלכה יד 10
פרק ו 10
הלכה א 10
הלכה ד 10
הלכה ט 10
פרק ז 11
הלכה א 11
הלכה ח 11
הלכה י 11
פרק ח 12
הלכה א 12
הלכה ד 12
הלכה ו 12
הלכה ז 13
הלכה ט 13
פרק ט 14
הלכה א 14
הלכה ה 14
פרק י 14
הלכה א 14
הלכה ד 14
הלכה ז 15
הלכה יג 15
הלכה יד 15
פרק יא 16
הלכה א 16
הלכה ג 16
הלכה ו 16
הלכה יא 16
הלכה יג 16
הלכה יד 16
פרק יב 17
הלכה א 17
הלכה ה 17
הלכה ז 17
הלכה ט 17
הלכה יא 17

הלכה יב 18
הלכה יד 18
הלכה טז 18
הלכה יח 18
הלכה כג 18
פרק יג 19
הלכה א 19
הלכה ו 19
הלכה ז 19
הלכה כה 20
פרק יד 20
הלכה א 20
הלכה ו 20
הלכה ח 20
הלכה יא 20
הלכה יב 20
הלכה יד 20
פרק טו 21
הלכה א 21
הלכה ג 21
הלכה ד 21
הלכה ה 21
הלכה ט 21

פרק א

הלכה א

מצות עשה להתפלל בכל יום כו' עד מן התורה. בספרי בקרא דכתיב ועבדתם את ה' אלהיכם ולעבדו זו תפלה ועוד כתיב ואותו תעבוד ועוד כתיב ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם ובמשנתו של ר"א בנו של ר' יוסי הגלילי אמרו מניין לעיקר תפלה ככל המצות מהכא את ה' אלהיך תירא אותו תעבוד עבדהו בתורתו עבדהו במקדשו כלומר ללכת שם להתפלל בו. וכן פי' ר"מ ז"ל בס"ה שחבר בלשון ערב. ובירושלמי דפרק תפלת השחר נמי איתא ולשון התוספתא כשם שנתנה תורה קבע לק"ש כך נתנו חכמים זמן לתפלה ופי' ר"מ ז"ל בס"ה שחבר בלשון ערב כלומר שזמני התפלה אינן מן התורה אלא חובת התפלה עצמה היא מן התורה כמו שבארנו למעלה וחכמים סדרו לה זמנים וזהו ענין אמרם תפלות כנגד תמידין תקנום כלומר סדרו זמניהם כזמני הקרבן:

הלכה ב

ולפיכך נשים ועבדים כו' עד שלא הזמן גרמא. פרק היה קורא ופרק מי שמתו (דף כ"א) :

אלא חיוב מצוה זו וכו' עד בפי הכל וילמדו אותן. פרק אין עומדין (דף ל"ב) :

וכיון שראה כו'. פרק אין עומדין (ל"ג) ופ"ב דמגילה (דף י"ז) :

וכן תקנו כו' עד כנגד שני תמידין. פרק תפלת השחר (דף כ"ו) :

וכל יום שיש בו כו' עד תפלת המוספין. פרק תפלת השחר (דף ל"ח) :

הלכה ו

וכן התקינו עד כתפלת חובה. פ"ק דשבת (דף ט') ופרק תפלת השחר כ"ט:

וכן תקנו תפלה כו' עד לשקיעת החמה. בירושלמי דפרק תפלת השחר (דף ז') ורמוזה בפ' בשלשה פרקים ופרק בתרא דיומא (דף פ"ח) :

נמצאו כו' עד ומנחה. פרק אין עומדין (דף כ"ו) :

ובשבתות ובמועדים כו' עד נעילה. פרק תפלת השחר:

הלכה ט

תפלות אלו כו' עד דבר. פרק מי שמתו שם:

כתב הראב"ד ז"ל אע"פ שלא יחדש עכ"ל. **ואני** אומר כי כל דבר למד ממקומו מה שכתב עד הרשות בידו פרק אין עומדין (דף ל"א) :

וכל אותן התפלות כו' עד ולא חובה. פרק מי שמתו בבבלי ומפורש בירושלמי במעשה:

ושלש ראשונות כו' עד דבר. פרק אין עומדין (דף ל"ג) :

אין הצבור מתפללין כו' עד סוף הפרק. הסכמת הגאונים היא ממה שפסקנו פרק אין עומדין כי התפלות כנגד תמידין תקנום:

וכתב הראב"ד ז"ל מצינו קרבן נדבה בצבור וכו' וברכת הפירות והדומה להן עכ"ל. **ואני** אומר מאחר שאין בזה תפיסה על ר"מ ז"ל כי דיעות וסברות המפרשים ז"ל הם אין לי להשיב עליהם ואמינא בגיניה ברי נהרא נהרא ופשטיה כד"ן:

פרק ב

הלכה א

בימי ר"ג רבו המינים כו' עד מעניינה. פ' תפלת השחר (דף כ"ח) ופ' שני דביצה:

הלכה ז

ביום הכפורים כו' עד יום הכפורים. פרק יום הכפורים (דף פ"ז) ומייתי לה בנדה פ"ק (דף ח') סוף גמרא מתניתין דאמר רבי אליעזר ארבע נשים דיין שעתן:

בד"א ביום צום של כל השנה כו' עד אלא בזמן שהיובל נוהג עד בכל תפלה מן התפלות עד ואחר כך צועד לאחריו. פ"ק דברכות (דף י"ב) וביומא פרק הוציאו לו:

הלכה י

בראשי חדשים כו' עד יעלה ויבא כו'. במה מדליקין (דף כד) :

במוסף בחולו של מועד כו' וראשי חדשי'. פ"ב דביצ' (דף י"ז) :

שבת שחלה וכו' עד בראשי חדשים. פ' בכל מערבין (דף מ) ופ"ב דביצה (דף י"ז) שם:

ובחולו של מועד כו' עד שבת. פרק ב' דביצה ופ"ג דתוספתא דברכות:

וי"ט שחל להיות באחד בשבת כו' עד מועדים לשמחה כו'. פרק אין עומדין (דף לג) :

ובמוצאי שבת כו' עד באתה חונן. פ"ק דנדה (דף ח') סוף גמ' מתניתין דרבי אליעזר אומר ד' נשים דיין שעתן:

אע"פ שהוא מבדיל כו' עד על הנסים. פרק אין עומדין (דף ל"ג) :

שבת שחלה כו' עד ועל העיר כו'. פרק ב"מ (דף כ"ד) :

הלכה טו

כל ימות הגשמים כו' עד מוריד הטל. פרק אין עומדין (דף ל"ג) :

מאימתי אומר כו' עד מוריד הטל. פרק קמא דתענית (דף ב') :

משבעה ימים כו' עד הגשם. פרק אין עומדין (דף ל"ג) :

בד"א בא"י כו' עד כל ימות הגשמים. פ"ק דתענית (דף ב') :

כל השנה כולה עד סוף הפרק. סוף פ"ק דברכות (דף י"ב) :

פרק ג

הלכה א

תפלת השחר כו' עד שעה רביעית. הכל פרק תפלת השחר (דף כ"ז) :

ויש לו להתפלל כו' עד כל היום. פרק תפלת השחר (שם דף כ') ופרק הקורא את המגלה למפרע:

הלכה ו

תפלת הערב כו' עד עמוד השחר. פרק תפלת השחר (שם) :

תפלת נעילה כו' עד החמה. בירושלמי דפרק תפלת השחר (דף כ"ז) :

המתפלל תפלה כו' עד יצא. פרק תפלת השחר (דף ל') :

ויש לו להתפלל כו' עד אין מדקדקין בזמנה. פרק תפלת השחר (שם) :

וכתב הראב"ד ז"ל אין ראוי לעשות כן אלא לצורך שעה: **ואני** אומר כי ביאור טוב הוא וכלול בלשון ר"ם ז"ל שכתב ויש לו כלומר יש לו מתוך הדחק ולשון הגמרא דרב צלי כו' הכי נמי משמע וכבר כתבנו כמה פעמים כי ר"מ ז"ל משנה התורה חבר בקצרה ולא בא לפרש ולחדד ולחדש רק מקצר ועולה לשון דומה ללשון:

ובלבד שיקרא כו' עד תשלומי ערבית. פרק תפלת השחר (דף כ"ז) :

הלכה י

טעה ולא התפלל לא תפלה וכו': כתב הראב"ד ראיתי בדעתו וכו'. הואיל ושעת תפלה היא עכ"ל: **ואני** אומר טעה ולא התפלל וכו' עד וכן שאר תפלות הסכמת גדולים ודבריו נכוחים מדאסיקנא עבר זמנו בטל קרבנו ועוד דקיימא לן תפלות כנגד תמידים תקנום וכן פסק רשב"ם ובס"ה וכד"ן:

היו לפניו שתי תפלות כו' עד סוף הפרק. פרק כל התדיר (דף צ"א) :

פרק ד

הלכה א

חמשה דברים כו' עד הפרק ואח"כ יתפלל. פרק היה קורא (דף ט"ו) :

היה מהלך בדרך והגיע כו' עד או בקורה ומתפלל. פרק אלו עוברין (דף מ"ו) ופרק העור והרוטב (דף קכ"ב) סוף גמרא מתניתין דואלו שעורותיהן כבשרן אמרה ר' אבהו בשם ר"ל ופירשה ר' יוסי בר חנינא:

בד"א לפניו כו' עד חוץ מתפלת שחרית. פרק היה קורא (דף ט"ו) :

אבל שחרית רוחץ פניו ידיו ורגליו כו' עד ומתפלל. פרק במה טומנין:
כתב הראב"ד ז"ל לא ידעתי רגליו למה עכ"ל: **ואני** תלמידו מצאתי אותו שנוי בברייתא בשמעתא בתרייתא דפרק במה טומנין דאסיקנא סברי לה כי הא דתניא רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונהו משום שנאמר כל פעל ה' למענהו עד כאן וקי"ל הכי וכד"ן:

הלכה ד

כל הטמאים רוחצין כו' עד ואם אינו יכול יפסיק. פ' מי שמתו (דף כ"ב) :
גדולי החכמים כו' עד טהורה. פרק הדר בעירובין (דף ס"ה) :
דברים החופזים אותו כו' עד חוזר לראש. הכל פרק מי שמתו (דף כ"ג) :

הלכה יד

וכן המשתין מים וכו' עד מפיו. פרק בני העיר (דף כ"ו) :
כוונת הלב כיצד וכו' עד בכוונה. פרק אין עומדים (דף ל"א) :
מצא דעתו משובשת עד ואח"כ יתפלל. פרק תפלת השחר ובעירובין פרק הדר (דף ס"ה) :
כיצד היא הכוונה וכו' עד ובתחנונים. פרק אין עומדין (דף ל"א) :
ולא יעשה וכו' עד והולך לו. פרק תפלת השחר:
לפיכך צריך לישב כו' עד משכרותו. פרק אין עומדין (דף ל"ב) :
שתוי אל יתפלל וכו' עד יינו מעליו. פרק הדר (דף ס"ד) :

הלכה יח

וכן אין עומדין וכו' עד כגון הלכות פסוקות. אין עומדין שם (דף ל"ה) :
תפלות הפרקים וכו' עד כדי שלא יכשל בה. סוף ר"ה:
היה מהלך עד סוף הפרק. פרק תפלת השחר (דף כ"ט) :

פרק ה

הלכה א

שמנה דברים עד והשתחויה. כל אחד נפרטה לפנינו ושם נדבר בהו בעזרת האל:
עמידה כיצד וכו' עד שיאכל וישתה. פ' ואלו נאמרין (דף ל"ח) ובירושלמי דברכות:
היה רוכב על וכו' עד כנגד השכינה ויתפלל. פרק תפלת השחר (דף כ"ח) :

הלכה ד

תקון הגוף כיצד וכו' עד חלציו. פ"ק דברכות (דף י') :

תקון המלבושים כיצד עד יעמוד. פ"ק דשבת:
ובכל מקום וכו' עד כלים ומעות בידו. פרק מי שמתו:
אבל מתפלל וכו' עד מצות היום. סוף פרק לולב הגזול (דף מ"א) :
היה משוי וכו' עד קרקע ומתפלל. במציעא פרק המקבל (דף ק"ה) :
דרך כל החכמים וכו' עד עטופים. פרק קמא דשבת (דף י') :
תקון המקום כיצד וכו' עד לבית הכנסת. פ"ק דברכות (דף י') :
ואסור לישב כו' עד ד"א. פרק אין עומדין (דף ל"א) ופרק תפלת השחר (דף כ"ז) :

הלכה ז

לא יעמוד במקום גבוה כו' עד שהרי חלק רשות לעצמו. פ"ק דברכות (דף י') :
כתב הראב"ד ז"ל ובכלל זה אם יכול לירד למטה וכו' ויתפלל: **ואני** אומר דברי ר"מ ז"ל מפורשים פ"ק דברכות ואפי' ברוכב פסקנו כר' וגם נהגו בכל הקהלות להתפלל ש"ץ בבימה ובמגדל וכן הורה ר"מ ז"ל מקוצי בס"ה ומה שכתב הראב"ד ז"ל בזה איני יודע מאין לו ומה מקום יש לו כי בודאי יכול הוא לירד משם אם אינו חולה וגם ר"מ ז"ל לשון מותר כתב בכולן אבל אם רצה לירד לא אסרו אדם ולחייבו לא מצינו בתלמוד ובמפרשים ז"ל הצריכו לכך חוץ ממנו ובאומנין שבראש הנדבך או בראש האילן בלבד הצריכו לירד פרק היה קורא (דף ט"ז) ובאילן דוקא שאין טרחו מרובה ועל כן אין תפיסה על רמז"ל ואם ר"ל למה לא פירש כבר כתבתי כמה פעמים כי משנה תורה חבר בקצרה ולא בא לבאר בארוכה כד"ן:

הלכה ח

האומנין קורין כו' עד כפיהם. פרק היה קורא (דף ט"ז) :
השוויית הקול כו' עד בלחש. פרק אין עומדין (דף ל"א) :
ולא ישמיע כו' עד מן הכריעה. פ' מי שמתו (דף כ"ד) :
וכשהוא כורע וכו' עד בשם. פ"ק דברכות (דף י"ב) :
במה דברים אמורים בהדיוט כו' עד תפלתו. פרק אין עומדין (דף ל"ד) :

הלכה יא

ולמה נותן שלום כו' עד מן המלך. פרק הוציאו לו (דף נ"ג) :
כל הכריעות האלו כו' עד התחנונים שירצה. סוף פרק תפלת השחר (דף כ"ח) :
כריעה כו' עד ארצה. פרק אין עומדין (דף ל"ד) ופרק הקורא את המגלה עומד ויושב (דף כ"ב) :

הלכה יד

כשהוא עושה נפילת אפים כו' עד בהלכות ע"ז. פרק הקורא (שם) :

ואין אדם חשוב רשאי כו' עד כיהושע. פרק אין עומדין (דף ל"ד) :

כתב הראב"ד ז"ל בירושלמי ובלבד יחיד על הצבור ואית דגרסי ובלבד יחיד בציבור עכ"ל: **ואני** אומר אמת הוא כי זה הירושלמי אמור בברכות פרק אין עומדין (דף ל"ד) אבל רמז"ל סמך על לשון הבבלי האמור בשם רבי אליעזר והדין עמו כי לשון הירושלמי כלול בו מעשה יהושע בציבור ועל הציבור היה וכבר כתבתי זה כי הוא מחבר לשון הגמרא בקצרה כד"ן:

אבל מטה הוא פניו מעט עד סוף הפרק. פרק אין עומדין (שם) :

פרק ו

הלכה א

אסור לו לאדם לעבור כו' עד ממבטלי תפלה. פ' הרואה (דף ס"א) :

המתפלל עם הציבור כו' עד אומר. פרק אין עומדין (דף ל"ד) :

וכן אם רצה להוסיף כו' עד שואל. פ"ק דע"ז (דף ח') :

אבל לא ישאול כו' עד אחרונות. פרק היה קורא ופ"ק דע"ז שם (דף י') :

הלכה ד

אסור לו לאדם שיטעום כלום כו' עד שחרית. פ"ק דברכות (דף י') :

וכן לא ישכים כו' עד מנחה. פ' היה קורא (דף י"ד) :

אבל אינו סועד כו' עד גדולה. פרק קמא דשבת (דף ט':) :

לא יכנס למרחץ כו' עד העוסק בדברי תורה. פ"ק דשבת (דף ט') ובירושלמי דברכות (דף ו') גרסינן אמר רבי ירמיה כל העוסק בצרכי ציבור כעוסק בדברי תורה והסכימו בו הכל:

הלכה ט

אין המתפלל מפסיק כו' עד יפסיק. פרק אין עומדין (דף ל"ב) :

וכן אם ראה נחשים כו' עד אינו פוסק. פרק אין עומדין (שם) ובירושלמי:

נשים ועבדים וקטנים כו' עד סוף הפרק. פרק מי שמתו (דף כ"א) ופרק היה קורא (דף י"ז) :

פרק ז

הלכה א

כשתקנו חכמים כו' עד לעולם כולו. פרק ט' דברכות (דף ס') :

וקורא פרשה ראשונה כו' עד כל צרכי. הכל פרק הרואה (דף ס') :

הלכה ח

כשתקנו חכמים כו' עד לעולם כולו. פרק ט' דברכות (דף ס') :

וקורא פרשה ראשונה כו' עד כל צרכי. הכל פרק הרואה (דף ס') :

ביום הכפורים ותשעה באב שאין שם רחיצה כו' עד נתחייב בה. פרק הרואה (דף ס') :

כתב הראב"ד ז"ל ומי הוא שלא ירחוץ ידיו וכו' (עי' בכ"מ) ומברך כדרכו כשאר ימים עכ"ל: **ואומר** אני זו מחלוקת ישנה היא פרק הרואה בברכות אם כדברי רמז"ל או כמו שנהגו רוב המקומות שכתב שהוא מנהג בטעות והרבה גאונים ורובי רבותינו בעלי התוס' ז"ל שבחו המנהג שנהגו ומהם ז"ל הודו לרמז"ל בתשעה באב ויום הכפורים שאין שם רחיצה כלל מדאמרינן פרק בתרא דיומא שאסור להושיט אצבעו קטנה במים וכן הסכים מורינו ה"ר פרץ הזקן ז"ל וגזר בנטילת ידים שמא יגע בפניו והעמידו ההיא דאמרינן התם ובמסכת תענית שהיה מנהגו של ר' יהודה ב"ר אלעאי במפה שרויה במים לנקיות ולהקר ואף לדברינו שנהגו בנטילת ידים בשחר ובשעת יציאה מבית הכסא והסכמנו עם האומר שזה דומה לדאמרינן סוף יומא היו ידיו מלוכלכות בטיט ובצואה רוחץ כדרכו ואינו חושש וההיא דרבי יהודה ב"ר אלעאי מוקמינן לה להקר בלבד מ"מ אוסרין אנו ברחיצת הפנים אם יש שם לפלוף ואפי' לכלוך די במפה שרויה וקרוב אני לומר כי משום שיבתא אין חוששין ביום הכפורים כיון שאין בו שטן והוא בטל גם כל סיעתו בטלים ומה שאמר לרחוץ אשה ידה אחת במים ליתן פת לתינוק משום בת מלך היא ולמי שהוא אוכל שכל תינוק נכנס בו יצר הרע מבטן אמו מדכתיב לפתח חטאת רובץ ולא נכנס בו יצר הטוב עד שיתחייב במצות כדאיתא פרק חלק אבל לא למי שבא לכלל מצות ולא למי שמתענה ויש לי סוד בדבר והוא רמוז לעולם ומבורר ודברי ר"מ ז"ל נתבררו בזה ויש לו רבים גדולים ובעלי מעשים כד"ן:

הלכה י

המשכים לקרות כו' עד כפי המנהג. פ"ק דברכות (דף י"א י"ב) :

חייב אדם לברך מאה ברכות כו' עד למעשיו. הכל במסכת מנחות פרק התכלת (דף מ"ב) :

ובתפלת המנחה מתחיל כו' עד סוף הפרק. פ"ק דברכות (דף ד) :

פרק ח

הלכה א

תפלת הציבור כו' עד תפלת הציבור. פ"ק דברכות (דף ז') :

הלכה ד

וכיצד היא תפלת כו' עד אלא בעשרה. פרק הקורא את המגלה עומד ויושב:

וכן לא יהא אחד מברך ברכת כו' עד זהו הנקרא פורס על שמע. פרק מי שמתו (דף כ"א) ופרק הקורא את המגלה עומד ויושב (דף כ"ג) :

כתב הראב"ד ז"ל אינו אומר אלא יוצר אור וכו' והיא אחת מהשתים שלפניה עכ"ל:

ואני אומר אין כאן תפיסה לפי לשון הרמז"ל שכתב כאן ברכת שמע לשון יחיד דאיכא למימר היינו ברכה ראשונה דק"ש ולא כתב ברכות לשון רבים שיובן על שתיהן ורש"י ורבותינו בעלי שיטתנו ז"ל פירשו כך לשון פרוסה אבל האמת ויציב כי דעת רמז"ל על שתיהן. וביאר דעתו בפירוש המשנה בפרק עומד ויושב דמגלה ואמר שהוא לשון פריסת מפה הנופל על שתי הברכות שלפני ק"ש וגדולים עמדו בשיטתו ומצאו סמך לפירושו בתרגום יונתן בן עוזיאל כי הוא יברך את הזבח ומתרגמינן ארי הוא יפרוס על נכסתא למדנו שהוא לשון ברכה ועוד אמרו דאי ס"ד דליתא אלא ברכה ראשונה מאי כבוד הוה ליה למפטיר לברוכי עד דבעי תלמודא למימר פרק עומד ויושב דאיהו קא פריס על שמע וגם לי נראה מן הירושלמי דפרק עומד ויושב כן שהוא מצריך ששה שלא שמעו ושלא קראו כדי לפרוס ופחות מכאן אין פורסין והא ודאי אותן ששה בכל הברכות חייבים והאחרים שכבר יצאו הם העונים אמן וכן מצאתי בנימוקי ה"ר יונה הקדוש מטוליטולא ז"ל שכתב כל זמן שאין אדם יכול לברך אינו יכול לענות אמן ואע"פ שנהגו כרש"י ז"ל על פי רבותינו ואפילו באחד שלא יצא פורסין מ"מ דברי רמז"ל נכונים הם וכד"ן:

הלכה ו

וכיצד היא תפלת כו' עד אלא בעשרה. פרק הקורא את המגלה עומד ויושב:

וכן לא יהא אחד מברך ברכת כו' עד זהו הנקרא פורס על שמע. פרק מי שמתו (דף כ"א) ופרק הקורא את המגלה עומד ויושב (דף כ"ג) :

כתב הראב"ד ז"ל אינו אומר אלא יוצר אור וכו' והיא אחת מהשתים שלפניה עכ"ל:

ואני אומר אין כאן תפיסה לפי לשון הרמז"ל שכתב כאן ברכת שמע לשון יחיד דאיכא למימר היינו ברכה ראשונה דק"ש ולא כתב ברכות לשון רבים שיובן על שתיהן ורש"י ורבותינו בעלי שיטתנו ז"ל פירשו כך לשון פרוסה אבל האמת ויציב כי דעת רמז"ל על שתיהן. וביאר דעתו בפירוש המשנה בפרק עומד ויושב דמגלה ואמר שהוא לשון פריסת

מפה הנופל על שתי הברכות שלפני ק"ש וגדולים עמדו בשיטתו ומצאו סמך לפירושו בתרגום יונתן בן עוזיאל כי הוא יברך את הזבח ומתרגמינן ארי הוא יפרוס על נכסתא למדנו שהוא לשון ברכה ועוד אמרו דאי ס"ד דליתא אלא ברכה ראשונה מאי כבוד הוה ליה למפטיר לברוכי עד דבעי תלמודא למימר פרק עומד ויושב דאיהו קא פריס על שמע וגם לי נראה מן הירושלמי דפרק עומד ויושב כן שהוא מצריך ששה שלא שמעו ושלא קראו כדי לפרוס ופחות מכאן אין פורסין והא ודאי אותן ששה בכל הברכות חייבים והאחרים שכבר יצאו הם העונים אמן וכן מצאתי בנימוקי ה"ר יונה הקדוש מטוליטולא ז"ל שכתב כל זמן שאין אדם יכול לברך אינו יכול לענות אמן ואע"פ שנהגו כרש"י ז"ל על פי רבותינו ואפילו באחד שלא יצא פורסין מ"מ דברי רמז"ל נכונים הם וכד"ן:

ואין אומרים קדיש אלא בעשרה וכו' עד והכהנים הם מן המנין וכו' עד בתוך בני ישראל. פרק מי שמתו (דף כ"א) ופרק עומד ויושב (דף כ"ג). ובפרק אלו נאמרין (דף לא) במסכת סוטה נמי משמע לי כן דהא כי כולהו כהנים נמי אסקינן בירושלמי דברכות שפורסים כפיהם ולמי מברכין לאחיהם שבשדות אלמא הם לבדם מנין כל שכן שהם מן המנין כד"ן:

וכל אלו הדברים וכו' עד במקום אחד. בירושלמי דמגילה פרק עומד ויושב:

חצר הקטנה שנפרצה וכו' עד מופלגת ממנה. פרק כל גגות (דף ל"ג) :

הלכה ז

ואין אומרים קדיש אלא בעשרה וכו' עד והכהנים הם מן המנין וכו' עד בתוך בני ישראל. פרק מי שמתו (דף כ"א) ופרק עומד ויושב (דף כ"ג). ובפרק אלו נאמרין (דף לא) במסכת סוטה נמי משמע לי כן דהא כי כולהו כהנים נמי אסקינן בירושלמי דברכות שפורסים כפיהם ולמי מברכין לאחיהם שבשדות אלמא הם לבדם מנין כל שכן שהם מן המנין כד"ן:

וכל אלו הדברים וכו' עד במקום אחד. בירושלמי דמגילה פרק עומד ויושב:

חצר הקטנה שנפרצה וכו' עד מופלגת ממנה. פרק כל גגות (דף ל"ג) :

הלכה ט

שליח ציבור וכו' עד הרשות בידו. סוף ר"ה (דף ל"ד ל"ה) :

אין ממנין שליח ציבור וכו' עד שלש עשרה שנה. פרק הקורא את המגילה עומד ויושב (דף כ"ד) ופרקא קמא דחולין (דף כ"ד) :

וכן העלג כמו מי שקורא וכו' עד סוף הפרק. פרק עומד ויושב:

פרק ט

הלכה א

סדר תפלות הציבור עד במקום שעומד בו בתפלה. מקובץ ממקומות התלמוד שכל דבר ודבר מפורש לפנינו וגם מסדור רב עמרם ותשובת הגאונים ז"ל:

וכשיגיע שליח ציבור למודים וכו'. עד שאנו מודים לך. פרק ואלו נאמרין (דף מ') :

וכל האומר מודים מודים משתקין אותו. פרק עומד ויושב (דף כ"ה) ופרק אין עומדין (דף ל"ג) :

הלכה ה

ואחר שישלים כל התפלה וכו' עד וכיוצא בענין זה משתקין אותו. הכל פרק עומד ויושב ובתשובות הגאונים ז"ל:

מפני שמצות אלו וכו' עד להוציאו ידי חובתו. פרק אין עומדין (דף ל"ה) ופרק הקורא את המגילה למפרע ופרק הקורא עומד ויושב (דף כ"ה) ומקצתו מסדור רב עמרם ומתשובות הגאונים ז"ל:

בלילי שבתות חוזר שליח ציבור וכו' עד בתפלה זו. פרק במה מדליקין (דף כ"ד) ומקצתו מתשובת הגאונים וסדור רב עמרם גאון ז"ל:

בשבתות וימים טובים כו' עד סוף הפרק. בתשובות הגאונים וסדור רב עמרם גאון ז"ל:

פרק י

הלכה א

מי שהתפלל וכו' עד על הסדר. פרק אין עומדין להתפלל (דף ל"ד) :

וכן שליח ציבור וכו' עד שהיחיד חוזר. פרק תפלת השחר (דף כ"ט) :

שליח ציבור וכו' עד תחתיו. פרק אין עומדין (דף ל"ד) :

ואם טעה בברכת המינין וכו' עד באותה שעה. פרק תפלת השחר (דף כ"ט) :

הלכה ד

ומהיכן הוא מתחיל וכו' עד מן העבודה. פרק אין עומדין (דף ל"ד) :

האומר איני יורד וכו' עד תפלת נדבה יתפלל. פרק הקורא עומד ויושב (דף כ"ד) :

מי שהיה עומד בתפלה וכו' עד שלא התפלל אותה מתחילה אלא על דעת שאינה חובה. פרק מי שמתו (דף כ"א) :

כתב הראב"ד ז"ל אין כאן נחת רוח עכ"ל: **ואני** אומר נחת רוח גדול יש בטעם זה לפי דעת ר"י אלפס ז"ל והמפרשים שהביא בהלכות ושיטתן שפסקו כר' יוחנן ולא כשמואל

פרק מי שמתו גמרא דמתניתין דבעל קרי מהרהר בלבו. ואע"פ שרבותינו בעלי התוספות ז"ל אוקמוה לתרווייהו ופירשו מאי דאמר ר' יוחנן ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו בספק התפלל ודאמר שמואל היה עומד בתפלה ונזכר שהתפלל פוסק אפילו באמצע ברכה בודאי התפלל מ"מ לשיטת ר"מ ז"ל שהם מעמידין מימרא דר' יוחנן דוקא בתפלת נדבה יפה פירש ר"מ ז"ל והרוח נוחה בו כי תפלת ערבית רשות הוא ואפילו בתחילת תפלתו אדעתא דרשות נחית וכי נמי מסיים אדעתא דרשות שפיר דמי אבל בשאר תפלות מקצת חובה ומקצת רשות לא חזי ולא אשכחן דכותיה בקרבנות וכן כתב ה"ר יונה ז"ל מטוליטולא וכד"ן:

הלכה ז

מי שטעה והתפלל של חול כו' עד ואחד ר"ח. פרק מי שמתו (דף כ"א) והולך לפי שיטתו בהלכות ר"י אלפס ז"ל כמו שכתבתי:

מי שטעה בימות הגשמים וכו' עד ומתפלל שניה. פ"ק דתענית (דף ג'). ופרק תפלת השחר (דף כ"ט) :

טעה ולא הזכיר יעלה ויבא עד ר"ח. פרק ב"מ (דף כ"ד) ופרק תפלת השחר (דף כ"ט) :

הלכה יג

עשרה ימים וכו' עד ואחד ציבור. ס"פ קמא דברכות (בסוף דף י"ב):

כתב הראב"ד ז"ל יש מי שאומר שאינו חוזר לראש וכו' וגם זה כמו זה עכ"ל. **ואני** אומר אין כאן תפיסה כי הוא הלך בשיטת רבותיו ז"ל וכ"כ ר"י ז"ל בהלכות ברכות ספ"ק דברכות וכן הסכים ר"י הזקן בעל התוס' ז"ל ועמודי צרפת אחריו עד הר"ם ז"ל מקוצי בס"ה והפריזו על מדותן להחזיר אפילו בזכרנו ומי כמוך במקומות שנהגו לאומרן בעשרת ימי תשובה דה"ל כמשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות שלא יצא וגם צריך לחזור על פי הירושלמי דפ"ק דתרומות ואף ע"פ שהיה בזמנם חולק כמו שכתב הראב"ד ז"ל לא חשו הם לדבריו. ומה שכתב הראב"ד ז"ל ראיה מלשון אנשי משמר יש לי לומר שאינו דומה דהתם ליכא מאן דפליג לומר יצא דנימא מאן דאמר לא יצא כלל ולגמרי קאמר אבל הכא איכא ר' אלעזר דאמר דאי עבד יצא ואי ס"ד דרב לא יצא כתקנה קאמר אבל דאי עבד יצא היינו רב היינו ר' אלעזר ומאי בינייהו וכיון דפסיק תלמודא דלא כוותיה דר' אלעזר אלמא מחזירין כדברי ר"י אלפס ז"ל וכל העומדים בשטתו כד"ן:

הלכה יד

טעה ולא הזכיר הבדלה כו' עד לחזור. פרק תפלת השחר (דף כ"ט) :

וכן מי שלא הזכיר כו' עד אמרי פי. פרק במה מדליקין (דף כ"ח) :

שכח ולא התפלל וכו' עד לתפלת הציבור. פרק תפלת השחר (דף כ"ו כ"ז) :

הנכנס לבית הכנסת כו' עד סוף הפרק. פ' מי שמתו (דף כ"א כ"ב) :

פרק יא

הלכה א

כל מקום שיש בו עשרה כו' עד הנקרא בית הכנסת. לשון זה הקדמה היא שסידר לחבר עליו הדברים הבאים:

וכופין בני העיר זה את זה כו' עד נביאים וכתובים. בתוספתא והביאו ר"י אלפס ז"ל בהלכות בפ"ק דבבא בתרא:

כשבונין בית הכנסת כו' עד בית אלהינו. פרק יציאות השבת (דף י"א) ובתוספתא דמגלה (פ"ב) :

ואין פותחים פתחי כו' עד קדמה. בתוספתא והביאה ר"י אלפס ז"ל פרק עומד ויושב:

ובונין בו היכל כו' עד בתפלה. בתוספתא דמגלה פרק ג':

הלכה ג

ומעמידין בימה כו' עד כשאר העם. פרק סדר תענית (דף ט"ז) ובתוספתא פרק עומד ויושב:

בתי כנסיות כו' עד ומרביצין אותן. פרק בני העיר (דף כ"ח) :

ונהגו כל ישראל כו' עד על הכסאות. כותב כן לפי שמנהג ישראל תורה היא:

הלכה ו

בתי כנסיות כו' עד אשרי יושבי ביתך. הכל פרק בני העיר (דף כ"ח) :

מי שנכנס לקרות כו' עד בבית הכנסת. פרק הרואה (דף ס"ג) :

הלכה יא

בתי כנסיות כו' עד סותר את הישן. פרק בני העיר (דף כ"ח) :

הלכה יג

במה דברים אמורים בשלא חרבו כו' עד וישאר חרב. פרק קמא דבבא בתרא (דף ג') :

הלכה יד

מותר לעשות בית הכנסת כו' עד סוף הפרק. פרק בני העיר:

פרק יב

הלכה א

משה כו' עד בכל שבוע ושבוע. בבבלי בבבא קמא פרק מרובה (דף פ"ב) ופ"י דמסכת סופרים ובירושלמי נמי איתא והביאה ר"י אלפס ז"ל בהלכות מגלה בפ' עומד ויושב:

ומנין הימים. פ"י דמסכת סופרים:

ואין מפטירין כו' עד הרי זה משובח. פרק עומד ויושב (דף כא) :

הלכה ה

כל אחד ואחד כו' עד לעולם ועד. פרק בני העיר (דף ל"ב) ופרק הניזקין (דף כ"ט) :

וחוזר ומברך כו' עד נותן התורה. פרק עומד ויושב (דף כ"ג) :

ואין הקורא כו' עד מפי הציבור. פרק ואלו נאמרים (דף ל"ט) :

קרא וטעה כו' עד בדקדוק. בירושלמי דברכות וכן משמע פ"י דמסכת סופרים, ותמיה אני איך לא הביאו בהלכות:

ולא יקראו שנים בתורה כו' עד לבדו. פרק עומד ויושב (דף כ"א) :

קרא ונשתתק כו' עד ומברך בסוף. ירושלמי פ' אין עומדין:

הלכה ז

אין הקורא כו' עד לקרות. פרק הנזקין (דף ס') :

ואפילו חזן הכנסת כו' עד הקוראין. בירושלמי והביאה ר"י אלפס ז"ל בהלכות פ' עומד ויושב:

הקורא יש לו לדלג כו' עד תרגום הפסוק. פרק עומד ויושב (דף כ"ד) :

הלכה ט

כיון שהתחיל כו' עד אל ספר התורה. פרק ואלו נאמרים (דף ל"ט) :

ואסור לצאת מן בה"כ כו' עד ענין הדברים. פ"ק דברכות (דף ה') :

והקורא קורא כו' עד מפסוק אחד. בפרק עומד ויושב (דף כ"ב) :

הלכה יא

אין הקורא רשאי כו' עד מן הקורא. פרק שלשה שאכלו (דף מ"ה). :

ואין המתרגם רשאי עד מפי התורגמן. פרק שלשה שאכלו:

ואין המתרגם נשען כו' עד בתורה. בירושלמי:

והקטן כו' עד הקטן. בתוספתא והביאו ר"י אלפס ז"ל בהלכות פרק עומד ויושב:

ולא יהיו המתרגמין כו' עד מתרגם. פרק עומד ויושב (דף כ"ד) :

הלכה יב

ולא כל המקראות מתרגמים כו' עד מה שקרא לפניו. פרק עומד ויושב:

ולא יפטיר בנביא עד שיגלול ספר תורה. פרק ואלו נאמרים (דף ל"ד) :

ולא יפחתו מעשרים ואחד פסוקים וכו' עד שנים מתרגמים. פרק עומד ויושב (דף כ"א) :

ומדלג מענין לענין כו' עד תרגומו. פרק ואלו נאמרים (דף מ"א) :

הלכה יד

הקורא בנביא כו' עד אחד אחד. פרק עומד ויושב:

המפטיר בנביא כו' עד שניה חותם בה בונה ירושלים כו' עד בתפלה. פרק י"ג דמסכת סופרים:

כתב הראב"ד ז"ל אנו אומרים משמח ציון בבניה עכ"ל. **ואני** אומר שאלו הנוסחאות נמצאות פרק י"ג דמסכת סופרים וגורס מנחם ציון בבניה למדנו מזה כי הנוסחאות חלוקות לכן אין בזה תפיסה והשגה ומניחין המקומות על מנהגן כד"ן:

וכן אם חל כו' עד בתפלה. פרק ב"מ (דף כ"ד) :

הלכה טז

כמה הן הקוראין כו' עד מפני כבוד הציבור. פרק עומד ויושב (דף כ"א) :

קטן היודע כו' עד ממנין הקוראים. פרק עומד ויושב:

וכן המפטיר עולה כו' עד אינו עולה. פרק עומד ויושב ושם הביא ר"י אלפס ז"ל תשובת רב נטרונאי גאון ז"ל משמא דרבנן סבוראי והסכימו כולן כדברי ר"מ ז"ל:

צבור שלא היה בהם יודע כו' עד של אותו היום. בתוספתא והביאו ר"י בהלכות פרק עומד ויושב:

הלכה יח

בכל קריאה כו' עד מישראל. פרק הניזקין (דף ס') :

וכל מי שהוא גדול כו' עד משניהם פסול. פרק הניזקין (דף ס') ופרק עומד ויושב (דף כ"א) :

כיצד סדר הקריאה כו' עד נפטרין. מקצתו במס' סופרים ומקצתו מסדר רב עמרם ותשובות ומקצתו מנהג ומנהג ישראל תורה היא:

הלכה כג

אין קורין בחומשין כו' עד כבוד הציבור. פרק הניזקין (דף ס') :

ואין גוללין כו' עד בשני. ביומא פרק בא לו (דף ע') והביא ר"י אלפס ז"ל בהלכות פרק עומד ויושב:

כל הגולל כו' עד שלא יקרע. פרק בני העיר (דף ל"ב) :
מקום שמוציאין כו' עד סוף הפרק. פרק ואלו נאמרים (דף ל"ד) והביאה ר"י אלפס ז"ל פרק עומד ויושב:

פרק יג

הלכה א

המנהג הפשוט כו' עד קוראין כל השנה. פרק בני העיר ובמסכת סופרים:
ומפטירים בכל שבת כו' עד ובראשי חדשיכם. פרק עומד ויושב:
ואם חל ר"ח כו' עד בתשובה. פרק בני העיר (דף ל"א) :

הלכה ו

שמנה פסוקים בסוף התורה כו' עד מותר ליחיד לקרותן. פרק הקומץ רבה (דף ל') :
כתב הראב"ד ז"ל לא שמענו דבר זה מעולם וכו' והציבור היכן הלכו עכ"ל: **ואני** אומר אם הוא לא שמע רבותינו בעלי התוס' פירשו כן פרק הקומץ רבה על מימרא דר' יהושע בר אבא אמר רב גידל אמר רב שאמרה שם ור"י אלפס ז"ל הביאה פרק עומד ויושב. ומה שהראב"ד ז"ל כתב על פי הירושלמי רש"י ז"ל פירשו בלשון שני, ומה שנהגו באותן המקומות לשון ראשון של פירש"י ז"ל הוא ומלשון ר"י אלפס ז"ל שהוסיף בלשונו בציבור כך נראה דעתו לפרש ולא נראה בעיני רבותינו בעלי התוספות ז"ל ומעתה אין זר אתנו בבית. ומה שתמה הראב"ד ז"ל הציבור היכן הלכו למה לא תמה כן על הירושלמי שהביא ר"י אלפס ז"ל פרק עומד ויושב דגרסינן אין פורסים על שמע פחות מעשרה התחילו בעשרה והלכו להם מקצתן גומרין אין קורין בתורה פחות מעשרה התחילו בעשרה והלכו להן מקצתן גומרין אין קורין בנביא פחות מעשרה התחילו בעשרה והלכו להן מקצתן גומרים ועל כולם הוא אומר ועוזבי ה' יכלו ע"כ. ועל זה היה לו לתמוה יותר שהתחילו לקרות בעשרה והלכו הציבור היכן הלכו. ואם בזה הירושלמי אין תימה דאיפשר שהלכו לצורכן המותר להן כי צבור קטן של עשרה היו או יותר מעט ויצאו בין גברא לגברא כדר' אבהו וכן משמע לשון התחילו בעשרה דבציבור קטן עסקינן כ"ש בדברי ר"מ ז"ל אין לתמוה דיש לומר כי בציבור דעשרה עסקינן ודינא דר' יהושע בר אבא ושמעתין אתא לאשמועינן והדין עמו כד"ן:

הלכה ז

קללות שבת"כ עד קורים בענין חנוכה. הכל פרק בני העיר (דף ל"א) :

הלכה כה

אע"פ שאדם שומע כו' עד סוף הפרק. פ"ק דברכות (דף ח') ובירושלמי:

פרק יד

הלכה א

בשחרית במוסף וכו' עד יש בה נשיאת כפים. פרק בשלשה פרקים (תענית דף כ"ו) :

וכהן שעבר ועלה לדוכן כו' עד ולפיכך הורידוהו כיצד היא נשיאת כפים כו' עד בברכה

אחרת עד שישלים שליח ציבור ההודייה. פרק ואלו נאמרים (סוטה דף ל"ח) :

ואין מחזירין פניהם עד שיכלה אמן מפי הציבור. בתוספתא דפרק עומד ויושב:

ואין ש"ץ רשאי לענות כו' עד שני או שלישי. פרק אין עומדין (דף ל"ד) :

הלכה ו

אין הכהנים רשאין להחזיר כו' עד מן הציבור. פרק ואלו נאמרים (דף ל"ט) :

ומתקנות עזרא [**ריב"ז**] **כו' עד כמי שעומד בתפלה**. פרק י"ט של ר"ה ופ' ואלו נאמרים (דף ל"ח) :

ואין אדם רשאי להסתכל עד ואין מביטים בפניהם. פרק אין דורשין (דף י"ו) :

הלכה ח

אם היה הכהן המברך כו' עד אלא במקדש בלבד. פרק ואלו נאמרים (שם) :

ומשמת שמעון הצדיק כו' עד שאינו הגון. סוף סוטה (דף מ"ט) :

ולא היו חכמים כו' עד הנכבד והנורא. פרק י' יוחסין (דף ע"א) :

הלכה יא

אין ברכת כהנים כו' עד כמו שאמרנו. פרק ואלו נאמרים (דף ל"ח) :

הלכה יב

אין הכהנים רשאין כו' עד ולא תוסיפו. פרק ראוהו ב"ד (דף כ"א) :

בשעה שהכהן עולה וכו' עד בכל מקום. פרק ואלו נאמרים:

וכן כל פינות כו' עד ימין. פרק היה מביא במסכת סוטה ובזבחים פרק איזהו מקומן (דף ס') :

הלכה יד

במקדש מברכין ברכת כהנים כו' עד כמו שאמרנו במסכת תמיד. פרק אמר להם הממונה (דף ל"ב) ופרק החליל ובתענית פרק בשלשה פרקים (דף ל') :

ובכל מקום משתדלין כו' עד סוף הפרק. בסוטה פרק ואלו נאמרים ופרק מי שמתו (דף כ"ו) :

פרק טו

הלכה א

ששה דברים מונעים נשיאת כפים כו' עד שאין מסתכלין בו. פרק עומד ויושב (דף כ"ד) :

הלכה ג

העבירה כיצד כהן שהרג וכו' עד ובפרשכם כפיכם. פרק אין עומדין (דף ל"ג) :

וכהן שעבד עבודת כוכבים כו' עד ושאר העבירות אין מונעים. סוף מסכת מנחות (דף ק"ט) מבואר: ענין העבודה והיקש הברכה. במסכת סוטה פרק ואלו נאמרים (דף ל"ט) : ובכהן שהמיר ועשה תשובה חלק רבינו גרשום מאור הגולה ז"ל בתשובה ואמר דע"כ לא נחלקו סוף מנחות אלא בעבודה ובמקדש אבל בדוכן ועשה תשובה לא נחלקו ולכך היה מכשיר בו:

הלכה ד

השנים כיצד עד זקנו. פ"ק דחולין (דף כ"ד) ופרק עומד ויושב:

והיין כיצד כו' עד שהוקשה ברכה לעבודה. פרק בשלשה פרקים וההיקש פרק אלו נאמרים:

שתה רביעית כו' עד בהן יד. פרק בשלשה פרקים:

ושיעור אצבעים על אצבעים. בפסחים פ' בתרא (דף ק"ט) :

הלכה ה

טומאת ידים כיצד כו' עד וברכו את ה'. פרק ואלו נאמרים (דף ל"ט) ובהלכות ר"י אלפסי פרק עומד ויושב:

והחלל אינו נושא כו' עד בכיהונו. פרק עשרה יוחסין (דף ס"ט) ובכמה מקומות בתלמוד ופרק בתרא דכתובות:

כהן שלא היה בו כו' עד בכלל הברכה. פרק ואלו נאמרים:

הלכה ט

נשיאת כפים בעשרה כו' עד והשאר מברכין. פרק ואלו נאמרים ובמסכת סופרים:

צבור שלא היה שם כהן וכו' עד רשאי. פרק אין עומדין:

ואם אין להם כהן כו' עד שים שלום וכו'. במסכת סופרים:

כהן שנשא כפיו כו' עד ואברכם. פרק ראוהו בית דין (דף כ"ח) :

כהן שלא עקר כו' עד סוף הפרק. פרק ואלו נאמרים (דף ל"ח) :